

ПОРУКА ЈЕ СТИГЛА НА ВРЕМЕ

Прс рата био сам трговац. Имао сам у Пријепољу рздњу мшовите робе. Године 1939. моја сестра Љубица удала се за профеоора Бранка Радичевића који је радио у цријепољској Гимназији. Он је био познати комуниста па је и мене припремао за Паршју.

Једног дана, у пролеће 1940. године, рекао ми је да прицрема оснивање партијске ћелије у Пријепољу и питао ме је да ли бих и ја ушао у Партију. Нисам му тада ништа одговорио. Више ми никада није упутио директно питање да ли желим да будем члан Партије, али ми је после неколико дана рекао, отприлике ово:

— У нашем месту Партија је тек у оснивању и сада су јој чланови најпотребнији. Почетак је увек тежак. Зато, ако желиш да нам икада помогнеш, ако желиш да будеш међу правим људима, по!могни нам сад, укључи се!..

Тако сам постао члан Комунистичке партије. Приладао сам ћелији у центру града у којој је у почетку било само четири члана: ја, пекарски радник Мурат Делић, врећарски радник Емин Хаџовић, а (касније нам се придружио и један кзројачки радник, муслиман, који је радио код кројача Маха Чичића.

Међутим, тачно 6. јуна 1941. године друшви ми рекоше да се ја више посвећујем трговини него парти!ском раду, да сам постао богаташ, а богатство и Партија, (како рекоше, не могу заједно. Тако сам непосредно пред устанак престао бити члан Партије, али комуниста никада нисам престао бити.

Зато сам за ствар Партије од тога времена радио више него да сам био партијац.

Приметио сам да су комунисти из Пријепоља почели да излазе у села и да је безбедност постала несигурна, Зато сам одлучио да се и ја, бар привремено, некуд склоним из града. Ту своју одлуку можда и не бих тако брзо спровео да ми се не деси и ово:

Идем једног дана улицом па кад бејох испред кафане Адема Хаџифејзовића, из кафане истрча Мехо Садовић, понишани у мене прстом и из свега гласа поче да вичс да га цела чаршија чује:

— Ево главног комунисте! Ја знам ПЂвове ггазе и богазе, рећи ћу ја то ономе коме треба да рекнем. Нећеш ти више, газда-Бране, преводити комунисте и са њима шуровати, дошао је и теби крај!

Одмах сам изашао на своје имање у селу Ивању (у ствари у селу Дивцима, са леве стране речице Зебуђе), где сам имао качару. Ту оам живео полуилегално. У качари сам ретко спавао. Дружио сам се са Оимеуном Дивцем, па сам често отавао с њим у његовој шљевари, а понекад и на отвореном простору јер је тога лета и ране јесени време било лепо и топло. Иначе, цео комшилук ме је лепо примио јер су многи радили на моме имању.

У својој качари сам имао радио-апарат на батерије који сам изнео из Пријепоља, Узмем у Ивању коња и велике крошње, сиђем у Пријепоље и код сестре Лабуде (мајке Владимира Перића Валтера) отресем шљиве, па ставимо у мрошњу ред шљива па радио-апарат, па опет шљиве. Тако сам изнео радио-апарат у Ивањс, а да то усташка стража на излазу из града није приметила. Тако сам у својој качари у Ивању редовно слушао вести.

Свакоднешо сам се виђао са Симеуном Дивцем који је већ тада био постарији човек, солунац. Касније нама двојици су се придружили Радојица Дивац и Михаило Ђоковић из Ивања, који су радили у општини у Иовању. Причали смо о ситуацији, питали за новости, договарали се како у којој прилици да се понашамо. Ја сам им редосно саопштавао вести. Наравно, нисам рекао да те вости слушама са свога радија, него да их добијам из Пријепоља. Понекад су и они, нарочито ноћу, навраћали код мене, где смо душ остајали. Оељацима је било необично што је „газда-Бране” постао оељак. Радојица и Михаило извлачили су из мога случаја неке закључке за себе и настојали да ми ое што више приближе, али су у почетку избегавали! Сусрете са мном по дану, радије су долазили ноћу. Симеун је скоро стално био са мном, али ја ни њему нисам рекао да имам радио-апарат. Једног дана слушао оам вести по дану, кад неко залупа на врата, Ја се прићутим, а оно лупа све јаче. Видим кроз прозор да је то Симеун и морadox отворити. Прстом на устима показах му да ћути и слуша. Тако сам први пут саслушао! вести у друштву са неким. Рекао сам му да никоме не говори да имам радио и да слушама вести. Он се клео свим и свачим да о томе никоме неће рећи. Кад сам се сутрадан срео са Радојицом и Михаилом, они ме питају каквих вести има. Ја им причам оно што сам слушао са Симеуном, а они веле:

— О томе знамо, него има ли неких новмјих?

Погледам Симеуна, а он мене:

— Ја сам им испричао, од њих немамо шта да кЈријемо. Од тада смо окоро увек сва четворица слушали вости у мојој качари.

Једног дана, пре уобичајеног времена, дођоше у моју качару Радојица и Михаило и причају ми да су неки нововарошки четници у Доњој Косатици, у тзв. Турској махали, направили право зверство: побили су више невиних муслимана. Ови смо ое забринули и стрепели смо како ће се тај догађај одразити у ивањској општини. Договорили смо се да њих тројица, као старији и најугледнији људи у Ивању, разговарају са муолиманима и настоје да не дође до пошршавања односа између Срба и муслимана.

Кроз неколико дана донеше неки акт у коме некаква четничка команда са Златара тражи од општине у Ивању да одмах изврши мобилизацију људства у четнике. За то ое лично задужује и одговоран је Радојица Дивац. Пита ме шта да ради, а ја му велим:

— Ко још врши мобилизацију? Зашто да то чиниш први ти? Ја бих тај акт бацио и не бих ништа предузимао, Видиш ли да више нема ни државе ни власти?

Тих дана комунисти из Диваца запалили оу општинску зграду⁷ у Ивању па је то Радојици добродошло.

Некако у јесен 1941. године ситуација у Пријепољу је била доста мирна и ја сиђем у град. Видим да нема никакве опаоности и реших да неколико дана останем. Једне вечери пођем код најстаријег зета Сретена Вукосављевића. Вечерали омо у њешвој (кући па је неко одмах после вечере извадио из патоса некакав капак и извукао одоздо радио-апарат. У ствари, то и није личило на радио, јер је била скинута дрвена кутија, а остао је само главни део. Зачудио сам ое кад су почели да слушају вести прилично слободно и гласно. Питам их зар то није опасно, а они ми кажу да се ништа не плашим јер ое напољу ништа не чује од хуке бадња на воденици, која ое налазила непосредно уз кућу.

После саслушаних вести ја се вратим својој кући у центар града и код куће Војина Митровића сретох ое са Николом Жугићем, који је тада у Пријепољу држао кафану. Рече ми да ме је тражио код куће, па пошто ме није било, пошао је код Сретена јер је веровао да сам тамо. Питам га шта му треба, а он ће:

— Вечерас је код мене у кафани био италијански тумач Ивица Брчић и рече да мора да иде раније на опавање, јер сутра мора да иде са Италијанима да изненаде партизане на Шербетовцу! Морамо их о томе обавестити по цену живота.

Никола је инсистирао да идемо код Оретена и да му то испричамо, а ја сам шворио да нема потребе, неш да ое сами снађемо. Он је био упоран, те смо отишли код Сретена, Чим смо о томе исдричали, Сретен нам рече да нађемо човека који ће отићи на Шербетовац и јавити о томе партизанима. Платите, рече нам, том човеку колико затражи, а ја ћу вам дати новац. Ја рекох да могу и ја отићи, а он мм рече да не идем нипошто, јер је Шербетовац далеко, главу ћу изгубити.

Пођемо ја и Никола право кући Мике Ланговића, црквењака, ХУДОМ из Бабина, који је био пуки аиромех. Питамо га да пође у Бабине на Шербетовац и нудимо му добре паре, али он ни да чује, неће нипошто. Нисмо знали кога другог да тражимо, па пођемо нас двојица. До Шербетовца има добрих пет-шест оати пешачења, ов[^] уз планину, али се Никола лако реши јер је на Шербетовцу, имао брата Јеврема који је поред жандармеријоке касарне држао кафану.

Из града смо изашли без икаквих тешкоћа и кренули уз село Душманиће ка Бабинама. После сат-два пешачења по киши и лапавици, а све уз брдо, стигосмо у засеок Бармце где је имао кафану некм Саво Пузовић. Пробудимо Сава и уђемо у кафану. При првој светлости угледасмо на патосу, поред шпорета двојицу дечака који су спавали. Питамо Сава ко су они, а он каже да су то партизани.

Кад Саво упали петролејку, ја их познадох обојицу: био је то Слободан — Лале Минић и Драго Бендић из Коловрата код Пријепоља. По кафанским примитивним дрвеним столовима беше неколико комада ужичких „Вести“. Питамо Сава где се налазе партизани, а он нам каже да су они на Шербетовцу у жандармеријској згради. Ту само се мало одморили и пошли. Кроз два-три сата стигли смо на Шербетовац. То је, у ствари, планина на којој је тада била жандармеријска станица, једна кафана и неколико кућа. Ушли смо у кафану Јеврема Жугића. Јеврем се зачуди нашем доласку у ово време. Ту нађосмо Николу Томашевића из Бабина. Њега сам и раније добро познавао и знао сам да ради за комунисте. Питамо га где су партизани и журимо се да продужимо до жандармеријске станице, јер смо мислили да су тамо, а он нам рече да су партизани добили покрет још пре мрака и да су отишли негде ка територији пљеваљског среза. Кажем му зашто смо нас двојица дошли, а он рече да за то Милешевска партизамска чета сигурно зна и да су због тога вероватно и извршили покрет. Рекли омо му да он инак ово обавештење пренесе.

Ја сам хтео да се одмах вратим назад, али није хтео Никола. Каже да има још времена, да пооијемо кафу и ракију, па ћемо поћи, одозго је много лакше. Пописмо и кафу и ракију, а Никола ое раопричао са братом: те како иде посао, те какве су му јунице — а времс пролази. Опомињем га неколико пута, али он никако да пође. Нуди ме да мало прилегнем поред шпорета. Никола Томашевић је отишао из кафане чим сам му рекао што смо дошли, али негде пред зору он улеће у кафану и с врата ВИКНУ:

— Одоздо изгледа иде нека војска!

Истрчим напоље, а за мном и Никола Жугић. Нисмо били одмакли од кафане ни стотинак метара, а натрчасмо право на једног италијанског официра и тумача Ивицу. Тумач нас изнена-

Ђено пита откуд ми овде, а ја на брзину казах да сам дошао са Николом да од његовог брата купим две јунице. Учинило ми се да је то најбољи изговор, јер сам иначе био тргозац. То је чуо и Никола, па је и он касније дао тај исказ. Раздвојили су нас у две групе сељака, које су уопут похватили и вратили у Јевремову кафану.

Већ је свитало, а Италијани оу претраживали кафану, ломили ствари, пили и просипали ракију, изгонили Јевремову стоку. Он и његова оестра оу грчевито бранили имовину, али су их Италијани иопребијали и ско'ро ове уништили и опљачкали. Зграду жандармеријске станице, у којој нису нашли никога, демолирали су, поломили намештај, поразбијали прозоре и оставили је у рушевинама,

Кад су то завршили, потерали су нас у Пријеполје.

После краћег саслушања у Пријспољу, мене, Николу Жугића и Николу Томашевића интернирали су у Италију. Ја сам се у Пријеполје, после тешког ропства и болести, вратио тек у другтј половини 1945. године.

Бранко БОГДАНОВИЋ